

NOTAT

Landdistrikternes Fællesråd
Rådhusgade 100
DK-8300 Odder
Tlf.: 61 313 636

Email:
mail@landdistrikterne.dk
www.landdistrikterne.dk

CVR: 20257180

Dato: 08-01-2024

Enhed: Sekretariatet

Sagsbehandler: JRL, HEK og
PHA

Landdistrikternes Fællesråds input til landdistrikts-politisk udspil 2024

Forord

Dette notat gennemgår Landdistrikternes Fællesråds politiske mærkesager og konkrete forslag indenfor syv tematiske områder. Notatet er organisationens input til by-, land- og kirkeministerens og regeringens kommende landdistriktsudspil i foråret 2024.

Notatet indeholder også flere forslag, som ligger ud over de økonomiske rammer og det politiske mandat i det kommende landdistriktsudspil. Forslagene er alligevel medsendt i notatet, da det overordnet set er nogle af Landdistrikternes Fællesråds prioriterede langsigtede forslag.

I Landdistrikternes Fællesråd arbejder vi for et Danmark i balance, hvor det er attraktivt at bo, leve og arbejde i alle dele af landet - dette notat viser vejen derhen.

Med venlig hilsen

Landdistrikternes Fællesråd

Steffen Damsgaard
Formand

NOTAT

Indhold

1. Ændring af planloven.....	3
2. Civilsamfund, foreningsliv og frivillighed	6
3. Uddannelse og daginstitutioner.....	8
4. Grøn omstilling.....	11
5. Erhvervsudvikling og finansiering	13
6. Bosætning i landdistrikterne	16
7. Infrastruktur.....	18

1. Ændring af planloven

Nutidens behov for at kunne udvikle bæredygtige, visionære og alternative levemåder på landet, er udfordret af planlovens nuværende udformning. I højere grad end tidligere efterspørges rammer for hjemmearbejdspladser, iværksætterhuse og lignende.

Helt centralt står behovet for at gentænke relationen mellem by og land og understøtte udvikling af det moderne liv på landet. Derfor er det afgørende, at planloven revideres på en måde, der tilgodeser og understøtter både bosætnings- og erhvervsudviklingspotentialer på landet.

1.1. Omplacering af boliger i det åbne land

Planloven umuliggør, at man kan opføre nye boliger i en landzone, medmindre der ligger en bolig i forvejen. Det betyder, at man ved fjernelsen af en eller flere boliger f.eks. i forbindelse med etablering af VE-anlæg ikke har mulighed for at etablere nye boliger et andet sted i lokalområdet. Det hæmmer udviklingsmulighederne i landdistrikterne, og vi foreslår derfor, at der udarbejdes en model for omplaceringer af boliger i det åbne land, der giver mulighed for, at der kan etableres en ny bolig på en attraktiv placering i det åbne land, når en anden fjernes. Kommunen skal i kommuneplanen kunne udpege steder, hvortil der eventuelt ikke må omplaceres boliger i det åbne land.

Derfor foreslår Landdistrikternes Fællesråd:

- at der udarbejdes en model for omplacering af boliger i det åbne land

1.2. Mulighed for omdannelse af nedlagte driftsbygninger

Planlovens § 35-37 udfordrer mulighederne for at skabe flere boliger i eksisterende bygningsmasse samt etablere alle typer erhverv i landzonerne. Særligt planlovens § 37 opleves som en hæmsko for en meningsfuld gentænkning af livet på landet, idet den ikke tillader at ombygge eller tilbygge i væsentligt omfang. Denne bestemmelse er med til at fastholde en ældre bygningsmasse på landet, som med fordel kunne fornyes, gentænkes og videreudvikles med afsæt i nutidens forventninger til at drive erhverv og skabe andre boformer - ikke mindst med afsæt i den grønne omstilling og nye byggemetoder relateret dertil. Som eksempel kan nævnes ønsket om at fjerne max-begrænsningen for, hvor mange ferielejligheder der indrettes i til-overs-blevne staldbygninger.

Derfor foreslår Landdistrikternes Fællesråd:

- at planlovens § 35-37 lempes, så det bliver muligt at lave væsentlige om- eller tilbygninger uden kvm-begrænsning og dermed skabe flere lejligheder, boligheder eller bofællesskab. Desuden skal det være muligt at etablere alle typer erhverv i eksisterende bygninger i landzonerne

NOTAT

1.3. Bedre vilkår for bygge- og bofællesskaber

Vi oplever stor interesse for alternative boformer i landdistrikterne. Ovenstående punkt vil gøre det lettere at etablere nye boliger i eksisterende bygninger, hvilket kunne bruges til en lang række alternative boformer. Der skal dog gøres langt mere for at fjerne barriererne for at udbrede bygge- og bofællesskaber.

Derfor foreslår Landdistrikternes Fællesråd:

- at kommunerne skal have mulighed for at planlægge byggefællesskaber i lokalplaner
- at der oprettes en vejledningsindsats/enhed til vejledning om relevant lovgivning ifm. finansiering af bygge- og bofællesskaber

1.4. Strand- og kystbeskyttelseslinjen er en barriere for udvikling

Både i kystnære landdistrikter og på øerne efterlader strand- og kystbeskyttelse ikke meget råderum til by- og områdeudviklingen. Dette er særligt et problem på de små øer, da vi ser, at det meste af arealet på de små øer kan være dækket af disse beskyttelseslinjer. Den nuværende regulering opleves som særdeles rigid, idet den indebærer, at man ikke må ændre på tilstanden og anvendelsen af den eksisterende bygningsmasse. Lignende problematikker findes i kystnærhedszoner, hvor planloven er en væsentlig begrænsning for reel områdeudvikling.

Derfor foreslår Landdistrikternes Fællesråd:

- at der indføres en mulighed for at benytte tiloversblevne driftsbygninger til f.eks. bolig eller erhverv, hvad enten de ligger indenfor de 300 meter strandbeskyttelseslinje eller 'blot' i kystnærhedszonen
- at reglerne for udvikling i kystnærhedszoner (som er op til 3.000 meter fra kysten) lempes betydeligt så det de nærmer sig landzonereglerne.

1.5. Udvidelse af ordningen om omdannelseslandsbyer

Omdannelseslandsbyer har bedre rammer for byudvikling pga. en udvidet afgrænsning af landsbyen og nye byggemuligheder. På sigt bør alle landsbyer få de samme muligheder som omdannelseslandsbyer.

Derfor foreslår Landdistrikternes Fællesråd:

- at alle landsbyer kan få status af omdannelseslandsbyer, alternativt at der i hver ny kommuneplan skabes plads til at gøre 25 pct. af landsbyerne til en del af ordningen om omdannelseslandsbyer. På denne måde vil det tage 16 år, før alle landsbyer kan blive omdannelseslandsbyer

1.6. National strategi for multifunktionel jordfordeling

Planlovens nuværende udformning er lavet med henblik på at kunne behandle et område ad gangen. Det giver udfordringer særligt ift. multifunktionel jordfordeling. Skal man forløse de potentialer, multifunktionel jordfordeling rummer for ikke alene landdistrikterne, men også for den grønne omstilling, er det afgørende, at man overgår til en planlov, der ikke funktionsopdeler, men i højere grad tænker forskellige funktioner sammen i en overordnet områdeplan. Dette vil også understøtte udtagningen af lavbundslande, da mulighederne for at få andet land som erstatning øges-

Derfor foreslår Landdistrikternes Fællesråd:

- at der formuleres en national strategi vedr. planlægning af det åbne land, som understøtter multifunktionel jordfordeling

2. Civilsamfund, foreningsliv og frivillighed

I landdistrikterne spiller civilsamfund en særligt vigtig rolle. Ofte er civilsamfundene det, der holder sammen på landsbyer, der bliver udfordret af udefrakommende faktorer. Når en skole lukker, eller busruter nedlægges, er det lokale ildsjæle og det aktive civilsamfund, der får hverdagen til at hænge sammen. Undersøgelser viser, at jo mindre byen er, jo vigtigere vurderes betydningen af foreningslivet for udviklingen i lokalsamfundet¹.

På den måde spiller civilsamfundet en dobbelt rolle: På den ene side sikrer de livsnødvendige funktioner, som andre steder bliver leveret af en offentlig aktør. På den anden side er det stærke civilsamfund med til at gøre en landsby attraktiv for tilflyttere, der ofte vælger mindre bysamfund pga. det lokale sammenhold og muligheden for at indgå i stærke fællesskaber. Landdistrikternes Fællesråd arbejder for at sikre gode rammevilkår for civilsamfund, foreningsliv og frivillighed

2.1. Bedre vilkår for frivillighed

Frivillighed har en afgørende betydning for mindre bysamfund, men desværre har vi gennem en lang årrække set, at engagementet i det lokale foreningsliv er blevet svækket. Selv om der er stadig en stor del af befolkningen, der engagerer sig i det lokale civilsamfund, så er tendensen, at tilknytningen bliver mere uformel og kortvarig. Det betyder, at folk engagerer sig i mere enkeltstående projekter, i kortere perioder, der er mindre tidskrævende².

Derfor foreslår Landdistrikternes Fællesråd:

- at der laves en gennemgang af barrierer for foreningsdrift herunder besværligheder og omkostninger som følge af lovgivning om hvidvask mv. skal gennemgås med henblik på at gøre det lettere og uden omkostninger at være forening og frivillige i foreningslivet
- at der laves en handlingsplan for frivillighed i landdistrikterne, der skal komme med konkrete forslag til, hvordan den negative udvikling vendes
- at der laves et service-tjek af bureaukratiet på området, så kommunerne har mulighed for at benytte frivillige alle de steder, det giver mening

2.2. Multihuse

Multihuse kan beskrives som moderne forsamlingshuse, der kan indeholde en lang række forskellige funktioner, som varierer efter de lokale behov. Multihuse består typiske af forskellige sammensætninger af idrætsfaciliteter kombineret med forsamlingslokaler, offentlige funktioner, køkkenfaciliteter – ofte i form af en café – og meget andet, f.eks. erhvervslokaler³. Multihusene fungerer som sociale samlingspunkter i mange landsbysamfund.

¹ Regional- og landdistriktspolitisk redegørelse 2023: s. 36

² <https://vidensportal.dk/voksne/civilsamfund/tendenser-i-det-frivillige-engagement>

³ Nørgaard, Christensen og Beck (2016). *Inspirationskatalog til udvikling af multihuse i Danmark*.

NOTAT

Derfor foreslår Landdistrikternes Fællesråd:

- at der oprettes en pulje til medfinansiering af etablering af multihuse og op til 3 års drift af multihuse, hvorefter alternativ driftsfinansiering bør være på plads
- at kommunerne kan søge midler til at placere offentlige funktioner (faste eller lejlighedsvis) i multihuse i lokalsamfund/landsbyer op til 3.000 indbyggere
- at udviklingen af multihuse understøttes af kommunerne, der kan hjælpe med ansøgning om støtte fra puljer og fonde, ligesom kommunen selv kan give tilskud og dække underskud samt ansøge om midler til områdefornyelse

2.3. Tilflytterboliger

Tilflytterboliger er huse, som har til formål at give potentielle tilflyttere til landdistrikterne mulighed for at afprøve livet i en ny kommune eller landsby i en begrænset periode, inden beslutning om permanent tilflytning træffes. På den måde kan tilflytterboliger være et effektivt greb i forhold til at øge bosætningen i et bestemt område. Landdistrikternes Fællesråd har kendskab til 14 landsbyer med tilflytterboliger.

Når tilflytterboligerne først skal etableres og ofte renoveres, er det i de tilfælde, hvor initiativet stammer fra frivillige borgere ofte nødvendigt at søge om tilskud til finansiering af renovering. Hertil kan borgerne vælge at søge om LAG-midler. LAG-midlerne kan dog kun dække 50 pct. af udgifterne til etablering/istandsættelse af en tilflytterbolig. Desuden bliver midlerne først udbetalt, når projektet er afsluttet – her er der behov for finansiering i mellemprioriteten.

Derfor foreslår Landdistrikternes Fællesråd:

- at kendskab om tilflytterboliger som begreb udbredes
- at øge dækningsprocenten fra LAG-midler, så LAG-midlerne kan dække op til 80 pct. af udgifterne til en tilflytterbolig
- at kommunernes mulighed for at prioritere landsbyfornyelsesmidler (byfornyelsesmidler) til tilflytterboliger bør fremhæves som medfinansieringsmulighed
- at lejeloven tilpasses, så det bliver muligt for kommunen at skifte mellem lejere i tilflytterboliger efter en på forhånd aftalt periode. I dag er tilflytterboliger omfattet af lejelovens bestemmelser, hvor der som udgangspunkt er uopsigelighed
- at der skal kunne dispenseres fra regler om sommerhuse, hvis sommerhuset bruges som tilflytterbolig

3. Uddannelse og daginstitutioner

Der er gennem de senere årtier sket en markant centralisering af det danske uddannelsessystem. Såvel folkeskoler, ungdomsuddannelser og videregående uddannelser er blevet samlet i færre og større enheder i og omkring de største byer. Uddannelsesinstitutioners placering, virksomhedernes rekrutteringsgrundlag og bosætning i landdistrikterne hænger tæt sammen.

Der er en klar sammenhæng mellem udbuddet af uddannelser og kompetenceniveauet lokalt, og et bredt geografisk udbud af uddannelser er dermed afgørende for vækst og udvikling i hele Danmark.

Unge skal derfor i højere grad sikres et bredt geografisk og varieret udbud af uddannelser, så deres uddannelsesmuligheder ikke begrænses af deres bopæl og de fastholder muligheden for at vælge den uddannelse, der passer bedst til dem.⁴

3.1. Bevar landsbyskoler i landdistrikterne

Ideelt set burde, der laves en ny udligningsreform, der tager højde for at geografisk store land- og yderkommune har større udgifter til skoler pga. manglende stordriftsfordele.

Omkring hver tredje folkeskole i landdistrikterne er lukket siden 2010. En lukket skole kan sende et lokalområde ind i en negativ spiral med fraflytning, faldende huspriser, tab af lokal identitet og en svækket sammenhængskraft. Derfor er det altafgørende at holde hånden under uddannelsesinstitutionerne i landdistrikterne.

Derfor foreslår Landdistrikternes Fællesråd:

- at der oprettes en pulje målrettet de små folkeskoler i landdistrikterne
- at der laves et eksempel katalog med gode eksempler fra hele landet på landsby-ordninger (skole og daginstitution under samme ledelse/tag) og ø-modeller for drift af skole- og dagtilbud herunder med digitale- og alternative løsninger
- at der med udgangspunkt i eksempel kataloget identificeres barrierer for optimale lokale løsninger for at opretholde lokale undervisningstilbud
- at folkeskoleloven lempes for landsbyskoler, så landsbyskolerne får større frihed til at planlægge undervisningen og sammensætte klasser efter lokale behov

3.2. Bedre muligheder for opstart af nye friskoler

Når en skole lukker og landsbyen ønsker at opstarte en ny skole i form af en friskole, oplever lokalsamfundene udfordringer med at reglerne for at oprette en selvejende institution er for stramme. Det betyder at når en folkeskole lukker, så kan der i nogle situationer gå op til et år før det er muligt at opstarte en ny lokal friskole, grundet

⁴ <https://www.landdistrikterne.dk/wp-content/uploads/sites/5/2023/10/Uddannelsesudspil-LDF.pdf>

NOTAT

deadlines for at kunne opstarte friskole. Selv småreguljusteringer kan gøre det lettere at holde liv i en landsbyskole eller kan hjælpe landsbyskolen til at sikre en bedre økonomi.

Derfor foreslår Landdistrikternes Fællesråd:

- at reglerne ift. selvejende institutioner gøres mere fleksible, så det altid er muligt at få godkendelse til at etablere et friskoletilbud, der i umiddelbar forlængelse kan sikre et lokalt skoletilbud, når en folkeskole lukker
- at der nedsættes en arbejdsgruppe som undersøger forenkling af regler om landsbyskoler og friskoler

3.3. Ændring af dagtilbudsloven

Private institutioner som vuggestuer og dagtilbud er livsnødvendige for mange små lokalsamfund i landdistrikterne. Når et kommunalt tilbud lukker i landdistrikterne, erstattes det ofte af et privat tilbud. Derfor er der også flere private institutioner i landsbyerne.

Private vuggestuer og dagtilbud får som det ser ud i dag mindre i kommunalt tilskud end børn i alle andre vuggestuer. Når kravet om minimumsnumeringer træder i kraft i 2025 bliver økonomien for de private institutioner mere presset. Det rammer borgerne i landdistrikterne, som ender med at skulle betale mere for en vuggestueplads end tidligere.

Derfor foreslår Landdistrikternes Fællesråd:

- at dagtilbudsloven ændres, så private vuggestuer får samme tilskud uanset institutionstype

3.4. Udflytning af uddannelser fortsættes med fokus på velfærdsuddannelser

En undersøgelse fra AAU viser, at for hovedparten (knap 70 pct.) af de unge, som flytter fra land- og yderkommuner, er den primære årsag til flytningen påbegyndt uddannelse og deres studies placering⁵. Uddannelser har en afgørende effekt på et områdes tiltrækningskraft og virksomheders muligheder for at rekruttere kvalificeret arbejdskraft.

Derfor foreslår Landdistrikternes Fællesråd:

- at udflytning af uddannelser fortsættes generelt, men også med fokus på velfærdsuddannelser

3.5. Bedre vilkår for ungdomsuddannelser i landdistrikterne

Det er afgørende for et land i balance at det er muligt at tage en ungdomsuddannelse i hele landet, men i dag er mange udkantsgymnasier presset på økonomien. Det midlertidige udkantstilskud er ikke nok. I stedet er der behov for et nyt taxametersystem,

⁵ <https://www.build.aau.dk/opgor-med-myter-om-byernes-vaekst-og-flugt-fra-landomraederne-n97797>

NOTAT

som giver et vedvarende og tiltrængt økonomisk løft til både de mindre gymnasier og erhvervsskoler.

Lokale fusioner kan også være et afgørende redskab til at redde nødlidende institutioner i de mindre byer. Derfor skal rammerne for fusioner forbedres, så institutionerne kan samarbejde om at tilbyde ungdomsuddannelser af høj kvalitet.

Derfor foreslår Landdistrikternes Fællesråd:

- at der indføres et nyt taxametersystem som sikrer det økonomiske grundlag for mindre ungdomsuddannelser
- at der sikres bedre rammer for fusioner mellem uddannelsessteder, så man i højere grad kan opnå stordriftsfordele tilsvarende i byområderne

4. Grøn omstilling

Landdistrikterne har muligheden for at gribe førertrøjen inden for den massive grønne omstilling, som Danmark står på tærsklen til. Landdistrikterne har pladsen til nye solcelle- og vindmølle anlæg og rummer dermed et enormt potentiale i omstillingen til fossilfrie energikilder. Samtidig, har vi de seneste år set massiv modstand mod nye VE-anlæg fra naboer og lokalsamfund. Derfor er det essentielt, at den grønne omstilling i landdistrikterne sker i tæt sammenspil med naboer og lokalsamfund. Alt for ofte oplever lokalsamfund, at de bliver kørt over af nationale og internationale energiselskaber, der vil etablere VE-anlæg. I Landdistrikternes Fællesråd har vi en vision om, at den grønne omstilling skal være med til at udvikle – og ikke afvikle – landdistrikterne.

Derfor er der brug for nationale retningslinjer, der sikrer at naboer til nye VE-anlæg og omkringliggende lokalsamfund inddrages langt mere i planlægningen af anlæggene og får del i gevinsterne fra dem.

Den grønne omstilling handler også om at bruge den energi, vi har, bedre og mere effektivt. I den forbindelse er der et kæmpe potentiale for energirenoveringer i landdistrikterne. 40 pct. af det samlede danske energiforbrug kommer fra bygninger, og i landdistrikterne er mange bygninger ikke særligt energieffektive.

4.1. Vindmølle- og solcelleparker på land⁶

Produktionen af vedvarende energi på land fra vindmølle- og solcelleparker skal firdobles frem mod 2030. I den forbindelse har regeringen foreslået 32 nye energiparker, der primært skal ligge i land- og yderkommuner. De seneste år har udbygningen af landbaseret vedvarende energi stort set stået stille. Det har der været mange grunde til – en af dem har været lokal modstand mod VE-anlæg.

Det understreger behovet for en større lokal forankring i planlægningen af fremtidens energiproduktion. I fremtiden bør det derfor være en hjørnesten i klimapolitikken at arbejde aktivt med at sikre lokalt ejerskab, ordentlige kompensationsordninger og borgerinddragelse.

Derfor foreslår Landdistrikternes Fællesråd:

- at 15 pct. af produktionsværdien fra VE-anlæg skal blive lokalt til fordeling mellem naboer, lokalsamfund og kommune
- at regeringen opstiller krav om, at de nærmeste naboer og lokalrådene i nærområdet bliver en aktiv part i processen og indgår i et tæt samarbejde med kommunen og udvikler(e) om planlægning af energianlægget
- at der sikres købsoptioner, så lokalbefolkningen på borgerniveau kan købe andele i de nye VE-anlæg

⁶ <https://www.landdistrikterne.dk/wp-content/uploads/sites/5/2023/12/Notat-om-kompensation-til-naboer-og-lokalsamfund-ifm.-VE-paa-land.pdf>

- at den nuværende Grøn Ordning/Pulje skal kunne udbetales årligt i hele energianlæggets levetid til de nærmeste demokratisk organiserede lokalsamfund/landsbyer (f.eks. med lokalråd) og anvendes til drift eller anlæg efter lokale prioriteringer

4.2. Energirenovering af ældre bygninger i landdistrikterne⁷

I landdistriktsområder er over 40 pct. af boligerne i energimæssig dårlig stand, hvilket er højere end i byerne. Det skal blandt andet ses i lyset af boligejernes adgang til grøn energi som for eksempel fjernvarme. Adgangen til fjernvarmeløsninger er ofte ringere på landet på grund af bl.a. afstanden mellem husstandene, og derfor er mange boligejere i landdistrikterne nødsaget til at vælge dyrere og mere klimabelastende energiløsninger.

Desuden er det en klar barriere for energirenoveringen af ældre bygninger i landdistrikterne, at friværdien i bygningerne ofte er så lav, at det er svært at optage lån til energiforbedringerne. Derfor er der brug for en hjælpende hånd til at sætte skub på energirenoveringerne i landdistrikterne.

Derfor foreslår Landdistrikternes Fællesråd:

- at eksisterende puljer, herunder fjernvarmepuljen, energirenoveringspuljen, varmepumpepuljen og skrotningspuljen, målrettes landdistrikterne, så puljerne arbejder der, hvor de har størst betydning for at kunne realisere projekterne og forbedringerne
- at der indføres et grønt renoveringsfradrag målrettet landdistrikterne
- at der indføres en udvidet statslig lånegaranti på energirenoveringer, så det er muligt at opnå belåning helt op til 100 pct. af ejendommens værdi

⁷ <https://www.landdistrikterne.dk/wp-content/uploads/sites/5/2023/10/Energiudspil-Groenere-boliger-i-landdistrikterne-fra-Landdistrikternes-Faellesraad-og-Finans-Danmark.pdf>

5. Erhvervsudvikling og finansiering

Et ”forkert” postnummer har i en årrække gjort det sværere at få drømmeboligen, udvide virksomheden eller forløse iværksætterdrømmen. En ulige adgang til finansiering på tværs af landet medvirker til en selvforstærkende negativ spiral for udviklingen i landdistrikterne. Det er problematisk ikke kun for de enkelte områder, der går glip af bosætning og tilhørende effekter, men det er også et større samfundsmæssigt problem, da det skaber en skævvredet udvikling mellem land og by.

5.1. Erhvervsfinansiering

Der er områder i landet, hvor særligt små- og mellemstore virksomheder er udfordret af manglende adgang til risikovillig kapital. Det gælder både for opstart, investeringer og udvidelser, hvilket i sidste ende hæmmer potentialet for vækst og udvikling.

Derfor foreslår Landdistrikternes Fællesråd:

- at der igangsættes en analyse af behovet for risikovillig kapital og finansieringsudfordringer for virksomheder i landdistrikterne med henblik på yderligere politiske tiltag
- at erhvervsfinansiering gennem Danmarks Eksport- og Investeringsfond (EIFO) målrettes landdistrikterne yderligere ud over eksisterende finansielle løsninger

5.2. Lettere adgang til boliglån

Under covid-19 så vi en blomstrende tendens til, at bl.a. børnefamilier flytter fra de store byer og ud i landdistrikterne. Det er en positiv udvikling for landdistrikterne, som ellers har været præget af stor fraflytning. Tendensen har foranlediget en stigende efterspørgsel efter moderne og bæredygtige boliger, herunder nybyggeri som for mange børnefamilier er et krav til en kommende bolig. Borgerne oplever dog, at det kan være vanskeligt at optage lån til nybyggeri i landdistrikterne.

Derfor foreslår Landdistrikternes Fællesråd:

- at den nuværende model for statsgaranti på boliglån revideres og bliver lettere at anvende i praksis, for dermed at opnå en større udbredelse end tilfældet er i dag, hvor en række barrierer blokerer for at statsgarantien tages i anvendelse af kreditgiverne
- at der igangsættes en undersøgelse af, om statsgarantien på boliglån i landdistrikterne kan indrettes, så den også omfatter nybyggeri. Dette kan bl.a. ske inden for rammerne af den foreslåede model, men hvor kvadratmeterprisen ved nybyggeri sættes op til maks. 17.000 kr. pr. kvm og et indbygget loft på den samlede statsgaranti

5.3. Styrkelse af LAG-ordningen

LAG'erne er lokale foreninger, som bidrager til udviklingen af landdistrikter. Aktionsgrupperne støtter lokale initiativer som f.eks. iværksættere og mindre virksomheder og har en dokumenteret evne til at skabe arbejdspladser i landdistrikterne.

Derfor foreslår Landdistrikternes Fællesråd:

- at LAG-ordningen udvides med flere midler (op til 125 mio.) til prioritering til projekter i LAG'erne. Alternativt at udvidelsen sker gennem en iværksættertilskuds-pulje på 25 mio. kr. årligt
- at mulighederne for multifunding udvides, så LAG'erne kan administrere og tildele midler fra flere offentlige puljer og fonde til projektansøgerne
- at sagsbehandlingstiden i styrelsen nedbringes lige fra den centrale godkendelse af projekter til slut-afrapportering og udbetaling af tilskuddet
- at der laves en straks-udbetaling af en del af projektilskuddet (f.eks. 25 %) ved projektgodkendelsen, og at der ved udbetalingsanmodning straks-udbetales yderligere op til 80 % af projektilskuddet, så sagsbehandling ikke bremser for projektets realisering
- at der, som alternativ til straks-udbetalinger, findes en national løsning så kommunerne indenfor en LAG-ordning i udgangspunktet altid yder mellemfinansiering til projektansøgerne (dog ikke erhvervsprojekter)
- at der skabes en efteruddannelses-mulighed til LAG-koordinatorer og bestyrelsesuddannelse til LAG-bestyrelsesmedlemmer.

5.4. Styrkelse af vækstpilotordningen

I landdistrikterne er der flere steder mangel på akademikere og kvalificeret arbejdskraft, bl.a. som følge af de videregående uddannelsers placering i og omkring de største byer. Derfor oplever iværksættere samt små- og mellemstore virksomheder i landdistrikterne, at det kan være vanskeligt at rekruttere akademikere. Det er uhenigtsmæssigt, da en akademiker kan løfte niveauet i virksomheden f.eks. i forhold til det administrative, ledelsesmæssige eller organisatorisk eller med markedsføring. Landdistriktsvækstpilotordningen, som eksisterede tidligere, var således en vigtig og populær ordning, som bidrog til at øge vidensniveauet lokalt i virksomheder.

Derfor foreslår Landdistrikternes Fællesråd:

- at vækstpilotordningen målrettes landdistrikterne
- at vækstpilotordningen tilføres flere midler

5.5. Udflytning af statslige arbejdspladser

Udflytning af statslige arbejdspladser er et oplagt værktøj til at sikre jobmuligheder i landdistrikterne for især borgere med et højt uddannelsesniveau. Med de politiske aftaler "Bedre Balance I" og "Bedre Balance II" har der siden 2015 været politisk vilje til at udflytte statslige arbejdspladser. Pr. marts 2022 var der således etableret 7.996 arbejdspladser uden for hovedstaden. Det kan lyde af meget, men i samme

NOTAT

periode har hovedstaden fået knapt 10.000 nye statslige arbejdspladser⁸. Ligeledes er der i perioden 2012-2022 forsvundet 2.000 årsværk i landdistrikterne inden for offentlig administration, undervisning og sundhed. I samme periode er tallet steget med 62.000 årsværk i resten af landet. På trods af politisk vilje om det modsatte, er balancen i statslige jobmuligheder mellem land og by blevet forværret siden 2012⁹.

Derfor foreslår Landdistrikternes Fællesråd:

- at der laves en ny plan for udflytning af offentlige arbejdspladser

⁸ <https://www.ft.dk/samling/20222/almedel/UL%C3%98/bilag/4/2644264.pdf>

⁹ *Regional- og landdistriktpolitisk redegørelse 2023*: s. 23

6. Bosætning i landdistrikterne

Efter årtier med vedvarende urbanisering er der opstået nye flyttemønstre i Danmark. Særligt under coronakrisen har vi set en tendens til, at flere flytter fra de store byer og ud i landdistrikterne. Det gælder særligt børnefamilier og unge mennesker, der i højere grad vælger at bosætte sig der, hvor der er natur, frisk luft og mulighed for en mere overskuelig hverdag. I 2021 overgik antallet af flytninger fra København og Aarhus ligefrem antallet af flytninger til de to største byer.

Hvis vi forsat skal høste frugterne af danskerne fornyet lyst til at søge mod landdistrikterne, er det altafgørende at sikre en mere varieret og moderne boligmasse i landdistrikterne, der kan leve op til det moderne familieliv.

6.1. Landsbyfornyelse

Faldefærdige huse og nedslidte bygninger samt forsømte landsbymiljøer og landsbymidter opleves som en stor barriere for bosætningen i landdistrikterne. Flere steder bliver den landlege idyl brudt af bygninger, der burde have været revet ned eller istandsat for mange år siden, eller bymiljøer og bymidter der i landsbyer burde opdateres. Det skræmmer potentielle tilflyttere væk. Der er behov for flere midler til nedrivning, istandsættelse og generel områdefornyelse, som målrettes de dele af landet, hvor der er mest behov for det. Der er afsat 100 mio. kr. årligt til byfornyelse fra 2024 til 2027, hvilket er et skridt i den rigtige retning, men langt fra nok.

Derfor foreslår Landdistrikternes Fællesråd:

- at landsbyfornyelsespuljen øges til 330 mio. om året, som udvalget for levedygtige landsbyer har anbefalet

6.2. En balanceret boligmasse

Det er væsentligt, at de, der ønsker at flytte til landdistrikterne, kan finde boliger, der imødekommer deres behov. I landdistrikterne oplever man en stigende efterspørgsel efter moderne og bæredygtige boliger, som kan leve op til det moderne familieliv eller en seniortilværelse efter nutidens krav og ønsker.

Samlet set forventes der ca. 210.000 flere personer i alderen 65 år og op i Danmark, hvoraf godt 55.000 vil bo i provinsbykommuner og 48.000 i landkommuner. Det er vigtigt, at denne gruppe har adgang til gode seniorboliger, så deres huse, som typisk udgør parceller, frigives til unge børnefamilier.

Dertil er der mange steder et stort behov for gode attraktive lejeboliger til en fair leje, hvilket i de fleste landdistrikter ikke etableres i dag af private aktører eller den almene bolig-sektor.

Derfor foreslår Landdistrikternes Fællesråd:

- at boligbalancen i landdistrikterne undersøges med henblik på at sikre den tilstrækkelige mængde attraktive leje- og ejerboliger til især den voksende gruppe af seniorer

6.3. Hjemmearbejde rummer potentiale for ny bosætningsstruktur

Coronakrisen har også afstedkommet flere permanente ændringer, der har skubbet til nye bosætningstendenser. Corona har blotlagt muligheden for i højere grad at kunne arbejde hjemme. På den måde kan man flytte relativt langt væk fra sin arbejdsplads, men stadig arbejde det samme sted. Hjemmearbejdspladsen rummer således potentialer for nye bosætningsstrukturer.

Derfor foreslår Landdistrikternes Fællesråd:

- at der oprettes en pulje til etablering af små incubator-/co-work-miljøer på landsbyniveau, som skaber fysiske rammer for iværksættere, fjern- og hjemmearbejdspladser evt. i tilknytning til multihuse
- at der etableres et attraktivt fradrag på hjemmearbejdspladser for borgere med bopæl i de kommunerne, som i forvejen deltager i ordningen med forhøjet befordringsfradrag
- at der etableres fradrag på indkøb af udstyr til hjemmearbejdspladsen med henblik på at forbedre både ergonomi og trivsel for borgere med bopæl i de kommuner, som i forvejen er med i ordningen med forhøjet befordringsfradrag
- at der etableres fradrag ved leje af skrivebordsplads i et lokalt fysisk iværksætermiljø eller kontorfællesskab for borgere med bopæl i de kommuner, som i forvejen er med i ordningen med forhøjet befordringsfradrag

6.4. Private servicefunktioner med afgørende betydning for lokalsamfund

De private servicefunktioner som har en afgørende betydning for de fleste borgere lokalt, er servicefunktioner der indbefatter dagligvarehandel, pakke- og postbetjening, medicinudlevering med videre, i butikker med betjening.

Derfor foreslår Landdistrikternes Fællesråd:

- at tilskudspuljen til etablering af borgerdrevne dagligvarebutikker forlænges i en 4-årig periode, med henblik på at kunne åbne og genåbne flere dagligvarebutikker med en række funktioner som nævnt ovenfor
- at tilskudspuljens kriterier genbesøges med henblik på, om der skal ske opjustering af f.eks. beløbsstørrelsen pr projekt

7. Infrastruktur

Infrastruktur er afgørende for et sammenhængende Danmark nationalt såvel som lokalt. I dag kan man risikere at enten vejnet, offentlig transport, bredbånd mm. ikke lever op til den gængse standard i Danmark. Derfor foreslår Landdistrikternes Fællesråd en række fokuspunkter og initiativer, som skal sikre, at der i Danmark ikke er infrastrukturelle barrierer for, at man kan bosætte sig eller drive virksomhed i hele landet.

7.1. Forbedring af bredbåndsforbindelsen

Efter i mange år at være digitalt foregangsland er Danmark overhalet af europæiske ambitioner. I EU-Kommissionen vedtog man i 2021 en målsætning om at sikre alle EU-husstande adgang til 1000 megabit i 2030. Det er hele ti gange højere end den danske, der har forlænget målsætningen om 100/30 mbit/s for alle husstande og virksomheder frem mod 2025. Den digitale infrastruktur er altafgørende for udviklingen af og interessen for at bo, leve og arbejde i landdistrikterne.

Vi mangler fortsat at få titusindvis af danske husstande, virksomheder og sommerhuse koblet på den digitale infrastruktur med adgang til lynhurtigt bredbånd, hvoraf de fleste af adresserne befinder sig i landdistriktsområder. Bredbåndspuljen er i den forbindelse et vigtigt redskab til at løfte de adresser, hvor det kommercielle marked ikke rækker, ind i den digitale fremtid. For at sikre Danmarks førerposition som digitalt foregangsland, er der behov for at skabe bedre betingelser for bredbåndspuljen og udrulning af digital infrastruktur i alle egne af landet.

Derfor foreslår Landdistrikternes Fællesråd:

- at regeringen følger EU's ambitioner og indfører en national målsætning på 1000 mbit/s for alle borgere og virksomheder i hele landet i 2030
- at bredbåndspuljen forhøjes til 100 mio. og permanentgøres

7.2. Digitalisering

Undersøgelser viser, at 20-25 pct. af befolkningen har svært ved den stadig mere omfattende digitalisering i vores samfund¹⁰. Det gælder særligt for den ældre del af befolkningen, som er overrepræsenteret i landdistrikterne. Digitalisering er også blevet en integreret del af kontakten til det offentlige, og mange har brug for hjælp til at lære at bruge nye offentlige apps og IT-løsninger. Bor man på landet med dårlig offentlig transport og langt til nærmeste borgerservice kan det være ekstremt svært at få den hjælp man har brug for.

Derfor foreslår Landdistrikternes Fællesråd:

¹⁰ <https://politiken.dk/indland/art8857551/Staten-straaffer-borgere-der-har-sv%C3%A6rt-ved-at-greje-e-Boks-nemID-og-alle-de-andre-offentlige-it-systemer>

NOTAT

- at der sikres let adgang til borgerservice for alle borgere i en kommune. Dette kan f.eks. sikres ved at alle landsbyer over en vis størrelse har en/flere faste dage om måneden, hvor borgerservicen udføres lokalt
- at borgerservice eller digitale værksteder tænkes ind i planlægningen af multihuse
- at der generelt sikres en bedre vejledningsindsats til dem, der er udfordret af digitaliseringen, dette kan gøres via små økonomiske bidrag til at gennemføre lokale IT-caféer på landsby-niveau

7.3. Pulje til vedligeholdelse af småveje

Småvejene uden for de store byer er ofte af svingende kvalitet og meget smalle, hvilket giver sikkerhedsmæssige udfordringer og hæmmer fremkommeligheden. Derfor bør staten oprette en småvejspulje, som kommunerne kan søge til at få dækket halvdelen af anlægsinvesteringen.

Derfor foreslår Landdistrikternes Fællesråd:

- at der etableres en pulje på 500 mio. kr. til investering i småveje på landet

7.4. Mobilitet i hele landet

Den kollektive trafik løser en række helt vitale opgaver i det danske samfund. Den bringer danskerne frem og tilbage til job, unge til og fra uddannelse og fritidsaktiviteter. Den spiller en central rolle i den grønne omstilling, fordi den skaber et alternativ til de privatbiler, som står for en meget stor andel af CO₂-udledningen. Ekspertudvalget, som skal fremlægge løsninger på fremtidens kollektive transport, kommer først med sine anbefalinger i slutningen af 2024. De lokale og regionale busser står imidlertid overfor store besparelser og vi ser flere og flere busruter lukker, særligt i landdistrikterne. Det gør det mindre attraktivt at bosætte sig på landet og samtidig øger det behovet for bil nr. to.

Derfor foreslår Landdistrikternes Fællesråd:

- at der tilføres flere økonomiske ressourcer til den kollektive transport, som øremærkes landdistriktsområder. Herunder at trafikselskabernes underskud helt eller overvejende dækkes indtil ekspertgruppen kommer med sine anbefalinger

7.5. Fremme af alternative mobilitetsformer

De steder, hvor adgangen til kollektiv trafik er begrænset, findes der ofte lokale alternativer. Landsbyerne er fulde af gode initiativer når det gælder alternative mobilitetsformer. Vi har set eksempler på alt fra delebilsordninger, landsbybusser, kørmed-bænke og meget mere. For at gøre det attraktivt for landsbyerne at afsøge alternative mobilitetsformer og modeller bør der afsættes midler til at fremme disse initiativer.

Derfor foreslår Landdistrikternes Fællesråd:

- at der afsættes flere midler til fremme af alternative mobilitetsformer